

IZVJEŠĆE O TEMELJNIM PRAVIMA – 2022.

Godina 2021. donijela je i napredak i prepreke u pogledu zaštite temeljnih prava. U FRA-inu *Izvješću o temeljnim pravima 2022.* daje se pregled važnih promjena i postignuća u tom području te se ističu područja koja još izazivaju zabrinutost. U ovoj publikaciji navode se mišljenja FRA-e o glavnim promjenama u obuhvaćenim tematskim područjima te se ukratko iznose dokazi kojima se potvrđuju ta mišljenja. Na taj se način pruža sažet i informativan pregled glavnih pitanja povezanih s temeljnim pravima s kojima se suočavaju EU i njegove države članice.

MIŠLJENJA FRA-e

1 [FOKUS]

Socijalna prava i ravnopravnost u svjetlu oporavka od pandemije bolesti COVID-19

3

Provedba i primjena Povelje na nacionalnoj razini

6

Ravnopravnost i nediskriminacija

9

Rasizam, ksenofobija i slični oblici nesnošljivosti

12

Ravnopravnost i uključivanje Roma

15

Azil, vize, migracija, granice i integracija

17

Informacijsko društvo, privatnost i zaštita podataka

20

Prava djeteta

23

Pristup pravosuđu

25

Napredak u provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom

Rukopis je dovršen u travnju 2022.

Ni Agencija Europske unije za temeljna prava ni osobe koje djeluju u ime Agencije Europske unije za temeljna prava ne odgovaraju uporabu podataka iz ove publikacije.

Luxembourg: Ured za publikacije Europske unije, 2022.

Print	ISBN 978-92-9461-819-1	ISSN 2467-2572	doi:10.2811/436906	TK-AM-22-001-HR-C
PDF	ISBN 978-92-9461-786-6	ISSN 2467-2807	doi:10.2811/10308	TK-AM-22-001-HR-N

© Agencija Europske unije za temeljna prava, 2022.

Umnožavanje je dopušteno uz uvjet navođenja izvora.

Za svaku uporabu ili umnožavanje fotografija ili druge građe koja nije zaštićena autorskim pravom Agencije Europske unije za temeljna prava dopuštenje treba tražiti izravno od nositelja autorskih prava.

Fotografije:

Naslovnica: © BGStock72/Adobe Stock; myboys.me/Adobe Stock; Lazyllama/Adobe Stock

Stranica 1.: © Rob/Adobe Stock

Stranica 2.: © BGStock72/Adobe Stock

Stranica 2.: © RioPatuca Images/Adobe Stock

Stranica 3.: © FRA

Stranica 3.: © Alexlmx/Adobe Stock

Stranica 4.: © Bluedesign/Adobe Stock

Stranica 6.: © Aleksander Kalka/NurPhoto/Getty Images

Stranica 7.: © Mangostar/Adobe Stock

Stranica 8.: © Ananass/Adobe Stock

Stranica 9.: © myboys.me/Adobe Stock

Stranica 9.: © dusanpetkovic1/Adobe Stock

Stranica 10.: © Ton Koene/Alamy Stock Photo

Stranica 11.: © Fizkes/Adobe Stock

Stranica 12.: © Birute/iStock

Stranica 13.: © FRA

Stranica 14.: © Philippe Huguen/AFP/Getty Images

Stranica 15.: © Jacopo/Adobe Stock

Stranica 15.: © BalkansCat/iStock

Stranica 16.: © Elmar Gubisch/Adobe Stock

Stranica 16.: © Henry-Martin Klemt/Adobe Stock

Stranica 17.: © Jirsak/Adobe Stock

Stranica 17.: © Gorodenkoff/Adobe Stock

Stranica 18.: © Vitalii Vodolazsky/Adobe Stock

Stranica 19.: © Michael Traitov/Adobe Stock

Stranica 20.: © New Africa/Adobe Stock

Stranica 20.: © Ralf Geithe/Adobe Stock

Stranica 21.: © Jenny Matthews/Getty Images

Stranica 22.: © Emin Ozkan/Adobe Stock

Stranica 23.: © Jirsak/AdobeStock

Stranica 24.: © AJ_stock_photos/Adobe Stock

Stranica 24.: © Corgarashu/Adobe Stock

Stranica 25.: © Chansom Pantip/Adobe Stock

Stranica 26.: © Jenny Sturm/Adobe Stock

Stranica 27.: © Seventyfour/Adobe Stock

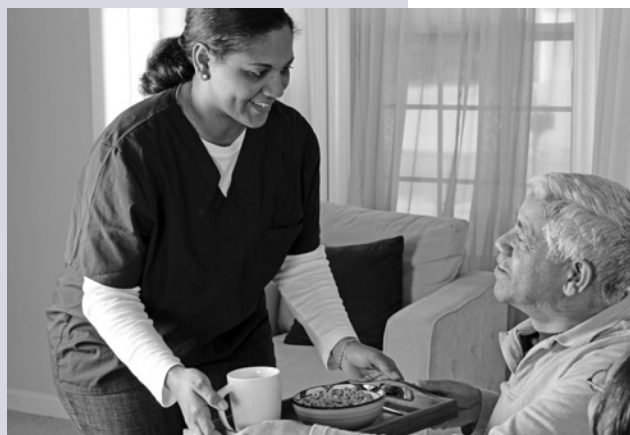
Stranica 28.: © Nathaphat Nampix/Adobe Stock

SOCIJALNA PRAVA I RAVNOPRAVNOST U SVJETLU OPORAVKA OD PANDEMIJE BOLESTI COVID-19

Pandemija bolesti COVID-19 utjecala je na način na koji su ljudi uživali svoja socijalna prava, iako ne u jednakoj mjeri. Znatno dio stanovništva u EU-u bio je suočen s prekomjernom smrtnošću, povećanim rizikom od siromaštva, ograničenjima zapošljavanja, nedostatkom pristupa digitalnoj infrastrukturi, smanjenim pristupom zdravstvenoj skrbi, skrbi za djecu, obrazovanju i osposobljavanju, ograničenjima sudjelovanja u društvu i napetostima u ravnoteži između poslovnog i privatnog života.

EU je reagirao brzim djelovanjem Europske komisije i nekoliko agencija, uključujući Europski centar za sprečavanje i kontrolu bolesti, koji pruža detaljnu tjednu analizu epidemiološke situacije, i Europsku agenciju za lijekove, koja ocjenjuje načine liječenja i cjepiva protiv bolesti COVID-19. Nadalje, za ublažavanje socijalnih posljedica pandemije državama članicama stavljeno je na raspolaganje 723,8 milijardi EUR u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost. Posljedično, države članice predložile su više od 850 mjera za poboljšanje mogućnosti za ostvarivanje socijalnih prava u okviru oporavka od pandemije.

Potrebno je sustavno pratiti provedbu tih mjera u pogledu poštovanja temeljnih prava da bi se zajamčilo da se upotrebljavaju djelotvorno i učinkovito te da se njima poštuju prava ljudi. Međutim, države članice općenito ne uključuju statutarne tijela s nadležnošću u području ljudskih prava u praćenje učinkovitosti mjera donesenih u okviru njihovih planova za oporavak i otpornost u svrhu promicanja socijalnih prava.

Predanost EU-a socijalnim pravima temelji se na pravnom poretku Unije, kao što je vidljivo iz članaka 4., 9. i 151. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i članka 3. Ugovora o Europskoj uniji, kao i glave IV. Povelje EU-a o temeljnim pravima o solidarnosti.

U 2021. EU i njegove države članice odgovorili su na pandemiju bolesti COVID-19 ponovnim iskazivanjem predanosti ostvarivanju „socijalne Europe“, čemu su svjedočili Socijalni samit u Portu i Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava. Uredba o uspostavi Mehanizma za oporavak i otpornost (2021/241) odražava pravne i političke obveze Unije i njome se od država članica traži da objasne kako će njihovi nacionalni planovi za oporavak i otpornost pridonijeti provedbi europskog stupa socijalnih prava. Uredba također uključuje upućivanja na temeljna prava, primjerice u pogledu zaštite podataka, zaštite okoliša i ravnopravnosti.

EU je u okviru tog instrumenta državama članicama stavio na raspolaganje 723,8 milijardi eura, među ostalim, za ublažavanje socijalne štete uzrokovane pandemijom. Stoga taj instrument predstavlja predanost Unije izgradnji pravednije, uključive i socijalne Europe. Njime je državama članicama omogućeno da predlože više od 850 mjera koje bi dovele do poticanja socijalne i teritorijalne kohezije i koje bi mogle pridonijeti ostvarivanju socijalnih prava. Te su mjere usmjerene na niz

MIŠLJENJE FRA-e 1.1.

EU i njegove države članice trebali bi promicati socijalna prava osoba u ranjivom položaju koje su najviše pogođene pandemijom isplatom sredstava iz Mehanizma za oporavak i otpornost u skladu sa svim relevantnim pravnim i političkim obvezama. Države članice EU-a trebale bi prilagoditi financirane mjere ako se utvrdi da nisu dovoljno učinkovite u rješavanju društvenih ranjivosti ljudi.

društvenih ranjivosti različitih skupina stanovništva u EU-u, uključujući žene, djecu i mlade u ranjivom položaju, osobe s invaliditetom, starije osobe, Rome i osobe koje rade u nesigurnim radnim uvjetima.

Općenito, države članice uključile su u svoje nacionalne planove za oporavak i otpornost mjere za poboljšanje kvalitete obrazovanja, mogućnosti zapošljavanja i integracije na tržište rada. Neke od njih posebno su usmjerene na djecu i mlade, dok se druge mjere odnose na reformu sustava socijalne sigurnosti i socijalnih sustava ili na poboljšanje pristupa zdravstvenoj i dugotrajnoj skrbi.

MIŠLJENJE FRA-e 1.2.

EU i njegove države članice trebali bi osigurati da se sredstva iz Mehanizma za oporavak i otpornost ne upotrebljavaju na način koji nije u skladu s Poveljom EU-a o temeljnim pravima ili Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Europska komisija i države članice EU-a trebale bi uspostaviti učinkovite mehanizme za praćenje temeljnih prava u vezi s Mehanizmom. Nadležna tijela država članica potiču se da u okviru tog postupka sudjeluju u sustavnim i smislenim savjetovanjima sa svojim statutarnim tijelima za ljudska prava i ravnopravnost. To bi moglo uključivati traženje savjeta o uspostavi sustava za osiguravanje usklađenosti s Poveljom EU-a o temeljnim pravima i obvezama koje proizlaze iz Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Države članice EU-a također bi mogle razmotriti uključivanje statutarnih tijela za ljudska prava u procjene učinka mjera oporavka na temeljna prava.

Javna sredstva, uključujući sredstva EU-a, imaju ključnu ulogu u osiguravanju zaštite temeljnih prava, uključujući socijalna prava. To se osobito odnosi na slučajeve u kojima relevantna tijela osiguravaju da se njima ne financiraju aktivnosti koje nisu u skladu s temeljnim pravima. Za to je potrebno učinkovito praćenje uporabe sredstava u praksi.

Uredbom o uspostavi Mehanizma predviđa se da države članice u kontekstu europskog semestra dvaput godišnje izvješćuju o napretku u provedbi svojih planova za oporavak i otpornost (članak 27.). Međutim, Uredba ne sadržava zaštitne mjere za praćenje usklađenosti rashoda s temeljnim pravima, usporedive s onima iz Uredbe o zajedničkim odredbama, u vezi s uspostavom nacionalnih mehanizama praćenja ili uključivanjem statutarnih nacionalnih tijela koja su nadležna za ljudska prava ili ravnopravnost u takve mehanizme.

Neke države članice u svojim su planovima predložile mjere koje bi mogle izazvati zabrinutost u pogledu usklađenosti s Poveljom EU-a o temeljnim pravima ili Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Na primjer, uporaba sredstava Mehanizma za obnovu ili izgradnju institucija za osobe s invaliditetom možda neće biti u skladu s člankom 19. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom o neovisnom životu i uključivanju u zajednicu.

2

PROVEDBA I PRIMJENA POVELJE NA NACIONALNOJ RAZINI

Vijeće je izrazilo svoju potpunu predanost „Strategiji za jačanje primjene Povelje o temeljnim pravima u EU-u“ koju je donijela Europska komisija. U desetogodišnjoj strategiji i zaključcima Vijeća osobit naglasak stavljen je na primjenu Povelje na nacionalnoj razini, naglašavajući pritom važnost nacionalnih subjekata.

Sudovi, parlamenti, vlade i druga tijela na nacionalnoj razini i dalje se koriste Poveljom, koja se spominje u presudama, procjenama učinka i parlamentarnim raspravama, kao što proizlazi iz dokaza prikupljenih tijekom 2021. Međutim, malo je primjera političkih inicijativa čiji je cilj poboljšati poznavanje Povelje. Ipak, čini se da nacionalna tijela dosad nisu provodila strategiju Komisije i zaključke Vijeća primjenom koordiniranog i dugoročnog planiranja. No, imenovanje nacionalnih kontaktnih točaka za Povelju moglo bi ukazivati na to da bi napredak mogao biti očitiji u 2022.

Razina EU-a

Početkom ožujka 2021. Vijeće Europske unije donijelo je zaključke o jačanju primjene Povelje EU-a o temeljnim pravima (Povelja). Ti zaključci mogu pridonijeti boljoj primjeni Povelje na nacionalnoj razini, a time i boljoj zaštiti temeljnih prava u državama članicama EU-a. Vijeće poziva na više osposobljavanja, razvoj svijesti, bolja pravila o izradi zakonodavstva, veću razmjenu iskustava i praksi u primjeni Povelje, stroge uvjete Povelje za sredstva EU-a, bolju koordinaciju pitanja povezanih s Poveljom, snažnije nacionalne institucije za ljudska prava i veću suradnju s civilnim društvom.

Strategija Europske komisije o Povelji također je potaknula reakcije Odbora regija i Europskog gospodarskog i socijalnog odbora, koji su naglasili važnost uključivanja regionalnih subjekata kao i onih civilnog društva. Europski parlament naglasio je važnost praćenja provedbe svih prava iz Povelje.

MIŠLJENJE FRA-e 2.1.

Institucije EU-a trebale bi upotrebljavati svoje dokumente o politikama donesene 2021. kao referentne vrijednosti za svoje buduće napore da bi osigurale potpunu primjenu Povelje. Svako preispitivanje provedbe tih dokumenata o politikama zahtijeva redovito prikupljanje podataka, informacija i iskustava relevantnih nacionalnih i lokalnih subjekata.

Na primjer, Vijeće bi pri razmatranju primjene Povelje o temeljnim pravima u budućnosti kao referentni okvir moglo upotrijebiti glavna područja utvrđena u svojim zaključcima povezanim s Poveljom iz 2021. U pripremi takvih godišnjih zaključaka o daljnjem postupanju u vezi s Poveljom, Vijeće bi moglo razmotriti organiziranje interaktivne razmjene utemeljene na dokazima u okviru relevantne radne skupine Vijeća u svrhu poticanja uzajamnog učenja, uz uključivanje nacionalnih kontaktnih točaka za Povelju.

Agencije i tijela EU-a mogli bi razmotriti mogućnost da slijede primjer agencija za pravosuđe i unutarnje poslove i redovito procjenjuju kako mogu dodatno razviti svoj doprinos provedbi i promicanju prava iz Povelje.

Redovito prikupljanje obećavajućih praksi u primjeni Povelje započelo je obnovljenim portalom e-pravosuđe (e-Justice), koji je osigurala Europska komisija. Devet agencija za pravosuđe i unutarnje poslove provelo je drugu godišnju razmjenu u pogledu Povelje, u okviru koje su raspravljali o različitim mjerama uvedenima da bi se osigurala i promicala primjena Povelje u okviru njihovih mandata.

Svi ti dokumenti i promjene na razini EU-a za 2021. čine dobar temelj za daljnji razvoj.

MIŠLJENJE FRA-e 2.2.

Države članice EU-a koje još nisu uspostavile kontaktne točke za Povelju, na što ih se poziva da učine na temelju strategije o primjeni Povelje, trebale bi to uskoro učiniti da bi se potaknula koordinirana i učinkovita provedba strategije o primjeni Povelje.

Države članice EU-a trebale bi razmotriti provedbu strategije Europske komisije o Povelji i zaključaka Vijeća Europske unije putem strukturiranog postupka koji se temelji na konkretnim ciljevima, ključnim etapama i rokovima. Taj bi se postupak mogao odvijati u obliku posebnog akcijskog plana na temelju Povelje ili bi se u postojeće akcijske planove ili strategije mogla uvrstiti konkretna upućivanja na Povelju.

Države članice EU-a trebale bi razmotriti procjenu razine stručnog znanja o Povelji koje pružaju u okviru stručnog osposobljavanja za buduće suce, tužitelje i druge pravne stručnjake da bi razvile mjere za rješavanje mogućih nedostataka u tom pogledu, oslanjajući se na postojeće stručno znanje nacionalnih i međunarodnih institucija za osposobljavanje i koristeći se alatima dostupnima na međunarodnoj razini, primjerice alatima koje je izradila FRA.

Nacionalna razina

Kao što je vidljivo iz zaključaka Vijeća, u 2021. velik naglasak stavljen je na nacionalnu razinu upravljanja. Taj se trend temelji na strategiji o primjeni Povelje iz 2020., u kojoj je Europska komisija pozvala države članice da poduzmu konkretne korake, primjerice da uspostave kontaktne točke u nacionalnim upravama, prilagode postupke koji se odnose na procjene učinka i pravnu kontrolu, osiguraju da odbori s dostatnim stručnim znanjem o Povelji prate upravljanje sredstvima EU-a ili da uspostave ili ojačaju nacionalne institucije za ljudska prava. Također je pozvala države članice da prošire mjere politike povezane s Poveljom u području osposobljavanja, razvoja svijesti ili promicanja poticajnog i sigurnog okruženja za organizacije civilnog društva i branitelje prava.

Ostvarivanje svih tih dimenzija zahtijeva promjenu u kulturi temeljnih prava na nacionalnoj razini. Praksa temeljnih prava i dalje je usredotočena na nacionalno ustavno pravo i EKLJP, kao što je vidljivo iz sudskih predmeta, ali i rasuđivanja o temeljnim pravima koje se primjenjuje u kontekstu donošenja propisa. To ukazuje da dodana vrijednost Povelje još nije dovoljno iskorištena te da interakcija između Povelje i nacionalnog prava te Povelje i EKLJP-a još uvijek nije u dovoljnoj mjeri dio standardnih programa osposobljavanja.

Osim toga, na nacionalnoj razini nisu vidljivi veći naponi usmjereni na provedbu strategije Povelje u strukturiranom postupku s konkretnim ciljevima, ključnim etapama i rokovima. Uspostava kontaktnih točaka za Povelju važan je prvi korak u tom smjeru jer one mogu usmjeravati ili pomagati u postupku provedbe strategije za primjenu Povelje. Međutim, dosad je samo polovina država članica imenovala svoje kontaktne točke za Povelju.

Lokalna razina

U pogledu lokalne razine upravljanja, valja podsjetiti da se Povelja „primjenjuje na regionalna ili lokalna tijela i na javne organizacije kad primjenjuju pravo Unije” (vidjeti Objašnjenja, članak 51., Službeni list Europske unije C 303/17 – 14.12.2007.). Vlade bi trebale dijeliti svoja iskustva i prakse da bi omogućile uzajamno učenje.

Europska komisija otvorila je 2021. na europskom portalu e-pravosuđe (e-Justice) odjeljak u kojem države članice mogu razmjenjivati najbolje prakse u pogledu uporabe Povelje i razvoja svijesti o njoj, među ostalim na lokalnoj razini. Međutim, dosad nisu u velikoj mjeri upotrebljavale portal u tu svrhu.

Pojam „lokalno” u strategiji Europske komisije za primjenu Povelje upotrijebljen je 17 puta. Osim što se poziva na razmjenu najboljih primjera iz prakse u skladu s Poveljom na lokalnoj razini te promiče poticajno i sigurno okruženje za organizacije civilnog društva i borbe za prava na toj razini, u strategiji se propisuje i da države članice daju dovoljno smjernica na lokalnoj razini da bi lokalna tijela mogla ispunjavati svoje obveze na temelju Povelje. U strategiji se također upućuje na mogućnost da lokalna tijela razvijaju svijest o ljudskim pravima i o koracima koje bi građani mogli poduzeti u slučaju kršenja njihovih prava.

U zaključcima Vijeća usvojenima u ožujku 2021. također se naglašava uloga regionalnih i lokalnih uprava, uključujući javne službenike, „u tome da se pri oblikovanju politika u obzir uzme Povelja i osigura usklađenost s temeljnim pravima te u poticanju kulture temeljnih prava na svim razinama izvršne vlasti”.

Međutim, FRA-ina analiza podataka na temelju savjetovanja koja je Europska komisija provela tijekom izrade strategije, pokazala je da lokalne uprave nisu dobro upoznate s Poveljom. Nesumnjivo je da na lokalnoj razini postoji potencijal za bolju zaštitu i promicanje temeljnih prava. Primjerice, FRA je 2021. predložila okvir čiji je cilj potaknuti više gradova u EU-u da postanu „gradovi ljudskih prava” i da pomognu u razvoju lokalne kulture prava.

MIŠLJENJE FRA-e 2.3.

Države članice EU-a trebale bi raspravljati o no-voj strategiji o Povelji s lokalnim i regionalnim tijelima te istražiti na koji bi način ta tijela mogla najbolje pridonijeti promicanju temeljnih prava i Povelje.

Lokalna i regionalna tijela trebala bi osigurati da se u njihovim instrumentima, postupcima i politikama upućuje na Povelju. Nove nacionalne kontaktne točke za Povelju trebalo bi obavijestiti o postojećim lokalnim primjerima iz prakse da bi te prakse i iskustva mogle dijeliti s ostalim državama članicama, na primjer, na europskom portalu e-pravosuđe (e-Justice).

Gradovi bi mogli razmotriti mogućnost da se proglase gradovima ljudskih prava i na taj način pojačaju svoja nastojanja da temeljna prava uvrste u svoj rad, programe i aktivnosti. U tom bi pogledu mogao biti koristan okvir za jačanje prava na lokalnoj razini koji je predložila Agencija Europske unije za temeljna prava.

Odbor regija mogao bi razmotriti redovito pružanje foruma za razmjenu iskustava i obećavajućih praksi povezanih s Poveljom.

3

RAVNOPRAVNOST I NEDISKRIMINACIJA

U 2021. obilježena je 21. godišnjica direktiva EU-a o ravnopravnosti. To je potaknulo pregled postignuća i propuštenih prilika te procjenu provedbe zakonodavstva te, što je najvažnije, promišljanje o sljedećim koracima koje treba poduzeti. Ove je godine poglavlje usmjereno na diskriminaciju LGBTI osoba i diskriminaciju građana EU-a na temelju njihova državljanstva.

Kršenje prava LGBTI osoba u nekim državama članicama, kao i porast broja povezanih slučajeva zločina iz mržnje i govora mržnje, što može biti odraz stvarnog porasta incidenata, ali i povećane spremnosti na njihovo prijavljivanje, potaknuli su reakciju nekoliko međunarodnih institucija. Istodobno se u međunarodnoj i nacionalnoj sudskoj praksi sve više priznaju obiteljska prava istospolnih parova i homoseksualnih roditelja.

Postoje određeni dokazi da se građani EU-a suočavaju s diskriminacijom na temelju državljanstva u različitim područjima života, ali se podaci o toj temi rijetko prikupljaju.

Godine 2021. neke od mjera za borbu protiv pandemije bolesti COVID-19 uzrokovane koronavirusom iz 2019. negativno su utjecale na LGBTI osobe, dok su se građani EU-a suočavali s određenim poteškoćama pri prelasku granica EU-a te pri cijepljenju ili evidentiranju cijepljenja.

Ove je godine poglavlje usmjereno na diskriminaciju LGBTI osoba i diskriminaciju građana EU-a na temelju njihova državljanstva.

MIŠLJENJE FRA-e 3.1.

Kad je riječ o planiranoj zakonodavnoj inicijativi o priznavanju roditeljstva i povezanim mjerama, Europska komisija trebala bi državama članicama pružiti odgovarajući okvir i dodatne smjernice da bi se zajamčilo uzajamno priznavanje roditeljstva za istospolne parove.

Države članice EU-a trebale bi provesti mjere uključene u strategiju EU-a za ravnopravnost LGBTIQ osoba izradom nacionalnih akcijskih planova i strategija te jačanjem pravne zaštite LGBTIQ osoba od nasilja i govora mržnje.

U 2021. zabilježen je porast primjera priznavanja obiteljskih prava istospolnih parova i homoseksualnih roditelja u međunarodnoj i nacionalnoj sudskoj praksi. Međutim, uzajamno priznavanje istospolnog roditeljstva među državama članicama i dalje je otežano s obzirom na razlike među državama članicama u pogledu pravnog priznavanja istospolnih parova i njihovih obiteljskih prava (u pogledu posvojenja, zamjenskog majčinstva ili potpomognute oplodnje). Kada se odbije priznavanje obiteljskih veza između roditelja i djece koje su zakonito uspostavljene u drugoj zemlji, stvara se pravna nesigurnost i ugrožava pravo na slobodno kretanje, ali i pravo na obiteljski život.

Europska komisija prepoznala je da razlike u pravilima država članica o roditeljstvu i manjak pravila EU-a o sukobu u tom pogledu mogu uzrokovati poteškoće obiteljima pri prelasku granica unutar EU-a. Komisija razmatra zakonodavnu inicijativu o prekograničnom priznavanju roditeljstva među državama članicama EU-a. Prijedlogom bi se utvrdila zajednička pravila

o sukobu zakona i zajedničke odredbe o priznavanju sudskih odluka o roditeljstvu. Iako je materijalno pravo o roditeljstvu u nadležnosti država članica, EU može donijeti mjere koje se odnose na obiteljsko pravo s prekograničnim implikacijama u skladu s člankom 81. stavkom 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU).

Prekogranično priznavanje roditeljstva posebno je otežano za istospolne roditelje zbog razlika u pravnim okvirima država članica. Time se zadire u pravo na poštovanje obiteljskog života i prava djeteta, kao i na prava djeteta koja proizlaze iz građanstva EU-a.

Sud EU-a priznao je obiteljske veze između istospolnih roditelja i njihova djeteta u predmetu *V.M.A. protiv Stolične občine*. Podsjetio je da države članice smiju odstupiti od svojih obveza na temelju prava EU-a o slobodnom kretanju samo ako ne krše temeljna prava iz Povelje o temeljnim pravima (Povelja). Sud je zaključio da bi bilo u suprotnosti s člancima 7. (pravo na poštovanje obiteljskog života) i 24. (prava djeteta) Povelje kada bi dijete bilo lišeno veze s jednim od svojih roditelja pri ostvarivanju svojeg prava na slobodno kretanje ili ako bi ostvarivanje tog prava u praksi bilo nemoguće ili pretjerano otežano jer su njegovi roditelji istog spola. Sud je naglasio da obveza priznavanja odnosa između roditelja i djeteta u kontekstu slobode kretanja ne ugrožava nacionalni identitet i nadležnosti.

Nadalje, mjere za suzbijanje pandemije, uključujući mjere ograničenja kretanja i ulaska uvedene u državama članicama, nerazmjerno su utjecale na partnere i djecu LGBTIQ osoba te mlade LGBTIQ osobe u nekoliko država članica. Te su mjere potaknule porast nasilja u obitelji, slučajeva govora mržnje i zločina iz mržnje te ograničen pristup psihološkoj pomoći i zdravstvenoj skrbi.

U tom kontekstu strategija EU-a za ravnopravnost LGBTIQ osoba postaje sve važnija. Njome se utvrđuju ciljane mjere raspoređene u četiri glavna stupa, usmjerena na rješavanje problema diskriminacije, sigurnost, izgradnju uključivih društava i predvođenje borbe za ravnopravnost LGBTIQ osoba. Kao što je najavljeno u strategiji, Komisija je 2021. osnovala podskupinu za ravnopravnost LGBTIQ osoba u okviru Skupine EU-a na visokoj razini za nediskriminaciju, ravnopravnost i raznolikost da bi pružila podršku državama članicama u području prava LGBTIQ osoba i pratila njihov napredak, uključujući izradu nacionalnih akcijskih planova.

Nekoliko država članica donijelo je nacionalne akcijske planove za borbu protiv diskriminacije općenito, koji su uključivali prava LGBTIQ osoba, dok su druge izradile akcijske planove posebno usmjerene na ravnopravnost LGBTIQ osoba. Ti akcijski planovi, na čije se donošenje već pozvalo u Popisu mjera za promicanje ravnopravnosti LGBTIQ osoba za razdoblje 2015.–2019., nužni su da bi se prepoznale posebne potrebe LGBTIQ osoba u pogledu zaštite njihovih prava i uvele posebne mjere.

MIŠLJENJE FRA-e 3.2.

Države članice EU-a trebale bi osigurati da zakonodavstvo i administrativne prakse ne dovode do diskriminacije građana EU-a, a u određenim okolnostima i članova njihovih obitelji, na temelju državljanstva, u okviru područja primjene prava EU-a. Redovito prikupljanje podataka i iskustava pružit će korisne informacije u tom pogledu.

Europska komisija trebala bi ojačati pomoć koja se pruža državama članicama za razmjenu informacija i razvoj svijesti o suzbijanju diskriminacije građana EU-a na temelju državljanstva.

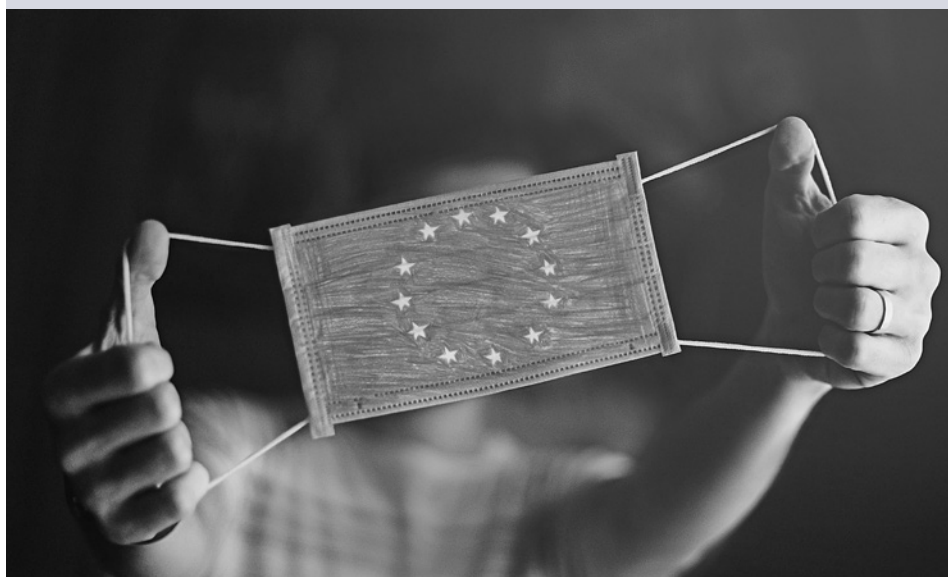
Diskriminacija građana EU-a na temelju državljanstva može stvoriti prepreke slobodnom kretanju čak i ako se ne odnosi izravno na provedbu zakonodavstva o slobodnom kretanju.

Člankom 18. UFEU-a i člankom 21. stavkom 2. Povelje predviđa se da je u području primjene prava Unije zabranjena svaka diskriminacija na temelju državljanstva. Ta zabrana ima izravan horizontalan i vertikalni učinak. To znači da se pojedinci pod određenim uvjetima mogu pozvati na nju u odnosu na privatne subjekte i državna tijela.

Člankom 24. stavkom 1. Direktive o pravu na slobodno kretanje (2004/38/EZ) potvrđuje se temeljna predanost načelu jednakog postupanja prema državljanima EU-a, izražena u Ugovorima: „svi građani Unije koji na temelju ove Direktive borave na području države članice domaćina imaju pravo na jednako postupanje kao i državljani te države članice unutar okvira Ugovora. Ovo pravo proširuje se i na članove obitelji koji nisu državljani

države članice, a imaju pravo boravišta ili stalnog boravišta”. Članak 4. Direktive o slobodnom kretanju radnika (2014/54/EU) obvezuje države članice da imenuju tijela za promicanje, analizu, praćenje i potporu jednakog postupanja prema radnicima Unije i članovima njihovih obitelji bez diskriminacije na temelju državljanstva, ali i bez ikakvih neopravdanih ograničenja ili prepreka njihovu pravu na slobodno kretanje.

Kako proizlazi iz dokaza prikupljenih u okviru istraživanja FRA-e provedenog 2021., građani EU-a i članovi njihovih obitelji i dalje se suočavaju s diskriminacijom na temelju državljanstva u raznim područjima, uključujući oporezivanje, pravo na obavljanje profesije te pristup proizvodima i uslugama, uključujući zdravstvene usluge ili socijalne naknade. Tijekom pandemije bolesti COVID-19 određene mjere, uključujući provedbu planova cijepljenja ili ograničenja putovanja, negativno su utjecale na građane EU-a iz drugih država članica. Iako se čini da diskriminacija na temelju državljanstva nije raširena u usporedbi s drugim osnovama diskriminacije, o njoj nema dovoljno podataka. Nadalje, ne postoji dovoljna razina svijesti o tome kada dolazi do takve diskriminacije, iako je građanstvo EU-a jedan od stupova integracije EU-a, kao što je Sud EU-a istaknuo u nekoliko navrata te kako je istaknuto u trogodišnjim izvješćima Komisije o građanstvu.

4

RASIZAM, KSENOFOBIA I SLIČNI OBLICI NESNOŠLJIVOSTI

U 2021. zabilježeni su daljnji slučajevi rasističkih zločina iz mržnje i govora mržnje. Migrante i etničke manjine, uključujući Rome, Židove, muslimane i osobe azijskog podrijetla, i dalje se krivilo za pandemiju bolesti uzrokovane koronavirusom iz 2019. (COVID-19).

Europska komisija poduzela je odlučne korake za provedbu postojećeg prava EU-a pokretanjem postupaka zbog povrede prava protiv 11 država članica EU-a zbog nepotpunog i nepravilnog prenošenja Okvirne odluke o rasizmu i ksenofobiji u nacionalno zakonodavstvo. Također je pozvala države članice na bolju provedbu odredbi Direktive o rasnoj ravnopravnosti.

U skladu s obvezama na razini EU-a u pogledu suzbijanja rasizma države članice donijele su nacionalne akcijske planove protiv rasizma te nastavile jačati mjere za uklanjanje nedostataka u podacima i razvijati strukture i postupke za djelotvorno izvješćivanje o rasističkim incidentima.

U Okvirnoj odluci o suzbijanju rasizma i ksenofobije (2008/913/PUP) utvrđuje se zajednički kaznenopravni pristup suzbijanju oblika rasizma i ksenofobije koji pogoduju govoru mržnje i zločinu iz mržnje. U 2021. Europska komisija pokrenula je postupke zbog povrede prava protiv jedanaest država članica koje nisu potpuno i pravilno uključile okvirnu odluku u nacionalno pravo. Europski sud za ljudska prava (ESLJP) i nacionalni vrhovni sudovi utvrdili su granice u kojima se govor mržnje i poticanje na mržnju mogu opravdavati slobodom govora.

U 2021. rasizam je i dalje predstavljao ozbiljan problem u cijelom EU-u. Ponovo su zabilježeni rasistički zločini iz mržnje i slučajevi govora mržnje, kao što pokazuju službena i neslužbena izvješća. Nadalje, međunarodna i nacionalna tijela za ljudska prava tijekom pandemije izrazila su zabrinutost zbog sve veće učestalosti govora mržnje na internetu usmjerenog na migrante i etničke manjine, a brojne slučajeve govora mržnje počinili su mediji ili političari.

MIŠLJENJE FRA-e 4.1.

Države članice EU-a trebale bi u cijelosti i pravilno prenijeti i primijeniti odredbe Okvirne odluke Vijeća o suzbijanju rasizma i ksenofobije. U okviru navedenoga države članice moraju poduzeti potrebne mjere da bi osigurale da se rasistički i ksenofobni motiv smatra otegotnom okolnošću ili da sudovi takav motiv uzimaju u obzir pri utvrđivanju kazni.

MIŠLJENJE FRA-e 4.2.

Države članice EU-a trebale bi znatno poboljšati učinkovitost svojih mjera i institucijskih mehanizama za potpunu primjenu odredbi Direktive o rasnoj ravnopravnosti, posebno u pogledu učinkovitih, proporcionalnih i odvraćajućih sankcija u slučaju kršenja obveza kako je propisano Direktivom o rasnoj ravnopravnosti. To može pridonijeti uklanjanju prepreka s kojima se etničke manjine i migranti susreću u pristupu obrazovanju, zaposlenju, proizvodima i uslugama, uključujući one u području stanovanja, te socijalnoj zaštiti.

Člankom 21. Povelje EU-a o temeljnim pravima zabranjuje se diskriminacija na temelju etničkog podrijetla i rase. Slično tomu, Direktivom o rasnoj ravnopravnosti (2000/43/EZ) zabranjuje se svaka diskriminacija na temelju etničkog ili rasnog podrijetla u pristupu obrazovanju, zapošljavanju, uslugama, uključujući one u području stanovanja, i socijalnoj zaštiti, uključujući zdravstvenu zaštitu. Dvadeset jednu godinu nakon donošenja Direktive o rasnoj ravnopravnosti izvješća Europske komisije i međunarodnih tijela za praćenje stanja u području ljudskih prava pokazuju da brojne države članice EU-a i dalje ne provode odredbe te direktive u potpunosti.

Komisija je nastavila postupke pokrenute protiv triju država članica u kojima su se romska djeca suočavala s diskriminacijom u obrazovanju. Kako proizlazi iz rezultata istraživanja i ispitivanja diskriminacije, u 2021. etničke manjine, uključujući migrante, i dalje su se suočavale s diskriminacijom i institucijskim rasizmom u različitim područjima života. Diskriminirajuća praksa izrade profila na temelju etničke pripadnosti i dalje je prisutna u EU-u, što potvrđuju izvješća nadzornih tijela.

MIŠLJENJE FRA-e 4.3.

Države članice EU-a potiče se da izrade posebne nacionalne akcijske planove ili strategije za borbu protiv rasizma, rasne diskriminacije, antisemitizma, ksenofobije i sličnih oblika nesnošljivosti. Nacionalni napor trebali bi se temeljiti na zajedničkim vodećim načelima za nacionalne akcijske planove protiv rasizma i trebali bi biti vođeni tim načelima te jamčiti sudjelovanje i suradnju s relevantnim partnerima i organizacijama civilnog društva. Države članice trebale bi osigurati da se pri izradi, provedbi i praćenju nacionalnih akcijskih planova protiv rasizma sve mjere temelje na pouzdanim podacima o ravnopravnosti.

EU je 2021. počeo postavljati temelje za ispunjavanje obveza preuzetih u okviru prvog akcijskog plana EU-a za borbu protiv rasizma. Konkretno, Skupina EU-a na visokoj razini za suzbijanje rasizma, ksenofobije i drugih oblika netolerancije donijela je zajednička vodeća načela za nacionalne akcijske planove protiv rasizma.

Kretanja na nacionalnoj razini temelj su širih napora EU-a. Neke su države članice 2021. prvi put donijele nacionalne akcijske planove za borbu protiv rasizma. Uzimajući u obzir različite nacionalne kontekste, druge su države članice uključile mjere za borbu protiv rasizma u širu politiku nediskriminacije ili su izradile strategije koje se bave posebnim oblicima i manifestacijama rasizma, kao što su strategije protiv antisemitizma.

Unatoč određenim pozitivnim pomacima koji se odnose na nedostatke u podacima na nacionalnoj razini, općenito nedostaje podataka o iskustvima u smislu rasizma i diskriminacije na temelju rasnog ili etničkog podrijetla diljem EU-a. Nedostatak pouzdanih i sveobuhvatnih podataka otežava učinkovitu izradu, provedbu i praćenje akcijskih planova za borbu protiv rasizma te sprečava EU i države članice u učinkovitom praćenju stanja ravnopravnosti.

Zaključci doneseni na temelju nacionalnih podataka i podataka Agencije Europske unije za temeljna prava kontinuirano pokazuju znatnu razinu nedovoljnog prijavljivanja iskustava diskriminacije i nasilja motiviranog predrasudama. Nedovoljno prijavljivanje potkopava prava žrtava na dobivanje podrške i zaštitu te onemogućuje da se svima osigura ravnopravan pristup pravosuđu. Time se ugrožavaju napori nacionalnih tijela u istraživanju i kažnjavanju zločina iz mržnje.

U 2021. Skupina EU-a na visokoj razini za suzbijanje rasizma, ksenofobije i drugih oblika netolerancije donijela je ključna vodeća načela za poticanje prijavljivanja zločina iz mržnje. Načela su usmjerena na žrtve i cilj im je pružiti okvir kojim se mogu usmjeravati nacionalni napori prema uklanjanju prepreka prijavljivanju i uspostavi poticajnih struktura i postupaka kojima se podržava učinkovito prijavljivanje zločina iz mržnje. Nekoliko država članica izvijestilo je o predanim naporima za uspostavu učinkovitih sustava izvješćivanja, kao što su ciljano dopiranje do skupina izloženih riziku od toga da postanu žrtve zločina iz mržnje, izgradnja kapaciteta unutar tijela za izvršavanje zakonodavstva te koraci prema postizanju ojačane suradnje.

MIŠLJENJE FRA-e 4.4.

Države članice EU-a poziva se da primjenjuju ključna vodeća načela za poticanje prijavljivanja, koja također mogu poslužiti kao okvir za procjenu utvrđivanja nacionalnih mjera za osmišljavanje i provedbu pristupa usmjerenog na žrtve pri prijavljivanju zločina iz mržnje. Države članice trebale bi nastaviti ulagati napore u stvaranje struktura kojima se olakšava prijavljivanje, kao što je uspostava službi za prijavljivanje trećih strana, kao i izgradnja kapaciteta službenika za izvršavanje zakonodavstva za utvrđivanje i evidentiranje potencijalnih zločina iz mržnje. Također bi trebale poboljšati suradnju s organizacijama civilnog društva i organizacijama za podršku žrtvama te se uključiti u prilagođene mjere informiranja da bi doprle do osoba koje su izložene potencijalnim zločinima iz mržnje.

5

RAVNOPRAVNOST I UKLJUČIVANJE ROMA

Vijeće Europske unije donijelo je 2021. preporuku o ravnopravnosti, uključivanju i sudjelovanju Roma. Njome su države članice EU-a pozvane da donesu nacionalne strateške okvire za Rome i ulože sve napore da bi se do 2030. ostvarili ciljevi novog strateškog okvira EU-a za Rome. U okviru izrade strategija EU i države članice uspostavili su nekoliko inicijativa za uključivanje Roma i romske skupine Travellers te su se savjetovali s relevantnim dionicima, kao što su tijela za ravnopravnost i nacionalne institucije za ljudska prava.

EU je uključio uključivanje Roma u nekoliko političkih i zakonodavnih predmeta. Međutim, većina država članica nije uvela uključivanje Roma u svoje glavne nacionalne strategije i mjere u glavnim područjima politika, kao što su zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvo i stanovanje.

U 2021. još uvijek nije postignuto potpuno poštovanje temeljnih prava Roma i romske skupine Travellers. Antirromizam, diskriminacija, siromaštvo i socijalna isključenost, kao i zločini iz mržnje i govor mržnje, i dalje utječu na nerazmjern broj Roma i romske skupine Travellers diljem EU-a. Te su poteškoće pogoršane mjerama za borbu protiv pandemije bolesti uzrokovane koronavirusom iz 2019 (COVID-19).

Dana 12. ožujka 2021. Vijeće Europske unije donijelo Preporuku o ravnopravnosti, uključivanju i sudjelovanju Roma, u kojoj je pozvalo države članice da do rujna 2021. donesu nacionalne strateške okvire za Rome. Do kraja 2021. samo je jedanaest država članica dostavilo svoje revidirane nacionalne strategije.

EU potiče države članice da uključe Rome i romsku skupinu Travellers u sve političke i pravne dokumente za koje se smatra da podržavaju i štite ranjive skupine. Novim strateškim okvirom EU-a za Rome utvrđuje se sedam ciljeva i povezanih ciljnih vrijednosti koje treba ostvariti do 2030. Usmjeren je na borbu protiv antiromizma i diskriminacije te na promicanje potpunog sudjelovanja i uključivanja Roma kombinacijom redovnih i ciljanih politika.

Većina država članica prekasno je dostavila svoje strategije, često ne uzimajući u obzir prethodne strategije niti provodeći procjenu prethodnih strategija. Uloženi su pojačani su napori u savjetovanje s civilnim društvom i tijelima za ravnopravnost, ali nema mnogo dokaza o smislenom sudjelovanju Roma i romske skupine Travellers u osmišljavanju i provedbi novih strategija. Samo je jedanaest država članica uspostavilo nacionalnu platformu za Rome kako bi se civilno društvo učinkovitije uključilo u 2021.

MIŠLJENJE FRA-e 5.1.

Države članice EU-a trebale bi odrediti prioritete u provedbi svojih nacionalnih strateških okvira za Rome, koji bi trebali uključivati konkretne i mjerljive ciljeve da bi se zajamčilo učinkovito praćenje i prikupljanje podataka. Države članice trebale bi razmotriti obećavajuće prakse u drugim državama članicama EU-a i upotrijebiti smjernice Agencije Europske unije za temeljna prava i Radne skupine za Rome. Države članice trebale bi promicati izgradnju kapaciteta organizacija civilnog društva Roma i sustavno ih pozivati na sudjelovanje u osmišljavanju, provedbi i praćenju mjera za uključivanje Roma.

MIŠLJENJE FRA-e 5.2.

Države članice trebale bi razmotriti mjere za rješavanje diskriminirajućih stavova prema Romima i romskoj skupini Travellers u kontekstu izvršavanja zakonodavstva. Takve mjere mogle bi uključivati obuku stručnjaka za izvršavanje zakonodavstva i pravosuđa, na temelju smjernica koje je razvila FRA, i inicijative za osposobljavanje Agencije EU-a za obuku u području izvršavanja zakonodavstva i FRA-e kao i Organizacije za europsku sigurnost i suradnju te Ureda za demokratske institucije i inicijative za osposobljavanje u području ljudskih prava. Države članice trebale bi osigurati da neovisna tijela brzo istraže slučajeve policijskog nasilja u kojima sudjeluju Romi te bi trebale pomoći žrtvama u prijavljivanju neprimjerenog ponašanja policijskih službenika.

Člankom 21. Povelje EU-a o temeljnim pravima zabranjuje se svaka diskriminacija na temelju etničkog ili socijalnog podrijetla, odnosno, pripadnosti nacionalnoj manjini. Od 2000. pravom EU-a (Direktiva o rasnoj ravnopravnosti, 2000/43/EZ) promiče se jednako postupanje te zabranjuje izravna i neizravna diskriminacija.

U svojem Izvješću o temeljnim pravima za 2021. Agencija Europske unije za temeljna prava pozvala je države članice EU-a da donesu potrebne mjere za suzbijanje i iskorjenjivanje diskriminirajućih stavova među policijskim službenicima. Također je pozvala tijela za izvršavanje zakonodavstva da izdaju konkretne i praktične smjernice spremne za borbu protiv diskriminirajućeg etničkog profiliranja koje provode policijski službenici. Te bi smjernice trebale biti uključene u standardne operativne postupke i kodekse ponašanja te bi ih trebalo sustavno priopćavati službenicima na terenu.

Kako pokazuje istraživanje Agencije Europske unije za temeljna prava objavljeno 2021., policijski službenici i dalje uvelike provode etničko ili raso profiliranje osoba za koje se smatra da su Romi ili pripadnici romske skupine Travellers, a negativna iskustva s policijom narušavaju povjerenje u tijela javne vlasti. Tijekom 2021. u dvjema državama članicama prijavljena su dva incidenta sa smrtnim ishodom u kojima su sudjelovali Romi i policijska tijela. U izvješću Europske komisije Europskom parlamentu o provedbi Direktive o rasnoj ravnopravnosti od država članica traži se da objave podatke o pritužbama koje su zaprimili policija, inspektorati i pravosudna tijela.

6

AZIL, VIZE, MIGRACIJA, GRANICE I INTEGRACIJA

Poštovanje temeljnih prava na vanjskim granicama i dalje je predstavljalo jedan od najvećih izazova u pogledu ljudskih prava u EU-u. Nastavljene su optužbe vezane uz nepuštanje prelaska granice i nasilje na granici, kao i smrtni slučajevi na moru i kopnu te kašnjenja u pronalaženju sigurne luke za migrante spašene na moru. Nastavljeno je pritvaranje povezano s azilom i vraćanjem, među ostalim, kao dio ojačanih politika sprečavanja kretanja na granicama.

EU je radio na operacionalizaciji novih opsežnih sustava informacijske tehnologije (IT) koji uključuju mjere zaštite temeljnih prava za koje se očekuje da će se učinkovito provoditi.

Člankom 78. stavkom 1. UFEU-a i člancima 18. i 19. Povelje EU-a o temeljnim pravima (Povelja) zabranjuju se prisilno udaljenje („refoulement“), odnosno, vraćanje pojedinca kojem prijete rizik od proganjanja ili ozbiljne nepravde, te kolektivno protjerivanje. Člankom 4. Povelje zabranjuju se mučenje i drugi oblici lošeg postupanja. To je apsolutna obveza i u tom pogledu nisu dopuštene iznimke ili odstupanja.

Tijekom 2021. poštovanje temeljnih prava na granicama i dalje je predstavljalo velik izazov u EU-u, čemu svjedoče brojne prijave navodnog nepuštanja prelaska granice i policijskog nasilja. U međuvremenu su 3 402 osobe poginule na morskim i kopnenim granicama pokušavajući doći do EU-a, a humanitarne spasilačke brodice suočile su se s prijetnjama i poteškoćama u pronalaženju sigurne luke. Spašeni migranti i izbjeglice danima su, pa i dulje, čekali na moru, zbog čega su bili ugroženi njihova sigurnost i fizički integritet.

MIŠLJENJE FRA-e 6.1.

Države članice trebale bi razmotriti uspostavu učinkovitih i neovisnih nacionalnih mehanizama za nadzor granica, zajedno s dostupnim mehanizmima za podnošenje pritužbi, neovisno o ishodu pregovora o predloženim pravilima EU-a u okviru Pakta o migracijama i azilu. Države članice trebale bi osigurati da nadležna tijela brzo i učinkovito istraže navode o nepuštanju prelaska granice i lošem postupanju.

MIŠLJENJE FRA-e 6.2.

Države članice u svakom bi pojedinačnom slučaju trebale procijeniti mogućnost uporabe alternativa pritvaranju. Kada pribjegavaju pritvoru kao krajnjoj mjeri, države članice moraju poštovati sve zaštitne mjere propisane Poveljom i Europskom konvencijom o ljudskim pravima. Osobama koje su zadržane u očekivanju vraćanja trebalo bi omogućiti pristup besplatnoj pravnoj pomoći u praksi da bi im se omogućilo ostvarivanje prava na djelotvoran pravni lijek u skladu s člankom 47. Povelje i pristup pravosuđu općenito.

Iako se člankom 6. Povelje, člankom 8. stavkom 2. revidirane Direktive o uvjetima prihvata (2013/337/EU), člankom 15. stavkom 1. Direktive o vraćanju (2008/115/EZ) i člankom 28. stavkom 2. Dablinske uredbe od država članica traži da u svakom pojedinačnom slučaju ispituju održivost mjera koje su manje prisilne od pritvora, u praksi se rijetko upotrebljavaju alternative pritvaranju zbog straha od bijega.

Zaštitne mjere za temeljna prava u kontekstu pritvaranja bile su ugrožene i 2021., i to produljenim razdobljima pritvaranja, neodgovarajućim uvjetima pritvora, navodnim lošim postupanjem čuvara, nedostatkom pojedinačne procjene nužnosti i proporcionalnosti lišavanja slobode te nedostatkom razdvajanja ranjivih osoba. Osim toga, neke države članice ograničavaju pristup besplatnoj pravnoj pomoći.

MIŠLJENJE FRA-e 6.3.

EU i države članice trebali bi ojačati napore za razvoj svijesti o pravima i dostupnim pravnim lijekovima za osobe čiji su podaci pohranjeni u bazama podataka opsežnih informacijskih sustava EU-a te uspostaviti učinkovite mehanizme nadzora. Države članice trebale bi osigurati obvezno osposobljavanje o temeljnim pravima za sve uključeno osoblje.

Člankom 8. stavkom 2. Povelje, kao i pravom EU-a o zaštiti podataka, predviđa se pravo na pristup vlastitim pohranjenim podacima, njihovo ispravljanje i brisanje. To je pravo jednako zajamčeno uredbama kojima se uspostavljaju interoperabilne opsežne baze podataka EU-a u području slobode, sigurnosti i pravde. Rad i interoperabilnost opsežnih informacijskih sustava EU-a, kojima se prikuplja niz osobnih podataka, imaju važne posljedice na temeljna prava, kao što je FRA primijetila u svojim prethodnim istraživanjima.

Osposobljavanje ovlaštenog osoblja pravna je obveza na temelju većine pravnih instrumenata kojima se uređuju opsežni informacijski sustavi i njihova interoperabilnost. CEPOL, eu-LISA i Frontex organizirali su 2021. na razini EU-a obuku za proširenje znanja nadležnih tijela o tehničkim aspektima i aspektima poslovne uporabe te implikacijama uporabe sustava. FRA pridonosi takvom osposobljavanju doprinosom u području temeljnih prava.

7

INFORMACIJSKO DRUŠTVO, PRIVATNOST I ZAŠTITA PODATAKA

U 2021. zakonodavne i političke inicijative koje se odnose na nove tehnologije bile su usmjerene na upravljanje rizicima nastalima povećanom digitalizacijom svakog aspekta života. U središtu pozornosti bili su ključni dokumenti povezani s umjetnom inteligencijom i moderiranjem internetskog sadržaja. U praksi su načela zaštite podataka iskušana hitnim situacijama povezanim s upravljanjem pandemijom, kao i kretanjima u pogledu mjera povezanih sa sigurnosti.

Nacrt uredbe o umjetnoj inteligenciji objavljen u travnju 2021. predstavlja prvi pokušaj reguliranja industrije umjetne inteligencije uz istodobno uvođenje mjera za zaštitu temeljnih prava. Institucije EU-a i države članice surađivale su na postizanju dogovora o opsegu i ograničenjima prihvatljive uporabe umjetne inteligencije. Istodobno su se prava na zaštitu podataka i privatnost morala neprestano ponovo potvrđivati u pogledu mjera za zaštitu pojedinaca, kako u kontekstu pandemije, tako i u svrhu zaštite od kriminalnih aktivnosti. To je bilo u skladu s obrascem koji se od 2014. svake godine utvrđuje u izvješćima o temeljnim pravima Agencije Europske unije za temeljna prava.

Stručnjaci i civilno društvo na razini EU-a i na nacionalnoj razini tijekom 2021. pružili su opsežne primjedbe o uključivanju odgovarajućih mjera zaštite temeljnih prava u nacrt akta EU-a o umjetnoj inteligenciji, koji je i dalje predmet izmjena koje se na različite načine bave pitanjima temeljnih prava. Nacrt prijedloga sadržava ohrabrujuće upućivanje na temeljna prava; međutim, Europski odbor za zaštitu podataka (EDPB) i Europski nadzornik za zaštitu podataka (EDPS), nacionalne institucije za ljudska prava, organizacije civilnog društva, članovi akademske zajednice i drugi utvrdili su zajedničke razloge za zabrinutost. Primjeri uključuju kategoriju zabranjene primjene umjetne inteligencije i potencijalnu potrebu za uključivanjem dodatnih sustava umjetne inteligencije, kao što su društveno vrednovanje pojedinaca, snažno oslanjanje na samoprocjenu visokorizičnih slučajeva uporabe umjetne inteligencije koju provode poduzeća i potreba za jačanjem nadzornih mehanizama i tijela zaduženih za taj rad.

MIŠLJENJE FRA-e 7.1.

Zakonodavac EU-a trebao bi osigurati da se budućim aktom o umjetnoj inteligenciji u potpunosti poštuju temeljna prava, uzimajući u obzir, prema potrebi, nedostatke koje su utvrdili EDPB/EDPS, civilno društvo i drugi. Konkretno, zakonodavac EU-a trebao bi osigurati da je područje primjene slučajeva uporabe u različitim kategorijama rizika jasno te da se u odnosu na različite praktične kontekste pružaju dostatne smjernice i zaštita u pogledu poštovanja temeljnih prava. Iako predstavlja dobrodošao prvi korak, oslanjanje na samoprocjenu trebalo bi se temeljiti na učinkovitom nadzoru neovisnih tijela koja raspolažu dostatnim resursima i potrebnim stručnim znanjem o temeljnim pravima.

MIŠLJENJE FRA-e 7.2.

Institucije EU-a i države članice koje reguliraju digitalne usluge trebale bi osigurati suzbijanje prekomjernog i nedovoljnog uklanjanja sadržaja te bi trebale zajamčiti da prakse moderiranja nisu nerazmjerne da se ne bi zadiralo u prava na slobodu izražavanja, slobodu informiranja i nediskriminaciju. S obzirom na važnost nadzora utemeljenog na dokazima za učinkovito moderiranje internetskog sadržaja u skladu s temeljnim pravima, institucije EU-a i države članice trebale bi osigurati da je relevantnim pravnim okvirom stručnjacima iz akademske zajednice i civilnog društva omogućen zakonit pristup podacima i istraživanju.

Širenje nezakonitog sadržaja na internetu, uključujući govor mržnje, predstavlja prijetnju temeljnim pravima. U tom kontekstu prijedlozi za reguliranje digitalnih usluga na razini EU-a i na nacionalnoj razini predstavljaju obećavajući trend. Međutim, kako je istaknulo nekoliko dionika (EDPS, EDPB, nacionalne institucije za ljudska prava, tijela za zaštitu podataka i organizacije civilnog društva), reguliranje sadržaja i usluga koje se pružaju na internetu također predstavlja izazov za zaštitu temeljnih prava, kao što su prava na privatnost i zaštitu podataka, prava na slobodu izražavanja i informiranja te pravo na nediskriminaciju (članci 7., 8., 11. i 21. Povelje EU-a o temeljnim pravima).

Nacionalne pravne inicijative i nacrt Akta o digitalnim uslugama potaknuli su različita mišljenja i kritike. Njihovom procjenom utvrđeni su određeni zajednički problemi, kao što su potreba da se osigura razmjernost mjera za moderiranje internetskog sadržaja i važnost osiguravanja učinkovitih mehanizama nadzora.

Osim toga, istraživanje je ključno za razumijevanje načina moderiranja internetskog sadržaja bez ugrožavanja zaštite prava korisnika. To zahtijeva pristup podacima o funkcioniranju digitalnih platformi u pogledu njihova utjecaja na temeljna prava. Međutim, neke velike platforme onemogućile su vanjskim stručnjacima iz organizacija civilnog društva da 2021. provedu istraživanja povezana s temeljnim pravima tako što su im uskratile pristup svojim podacima.

Zaštita građana od različitih prijetnji, uključujući pandemiju, nezakoniti sadržaj na internetu i kiberkriminalitet, dobronamjerna je. Međutim, institucije EU-a i države članice s tim su ciljem donijele ili razmatraju usvajanje zakonodavstva koje bi moglo zadirati u temeljna prava, osobito prava na privatnost i zaštitu podataka (članci 7. i 8. Povelje).

Izrada potvrda o cijepljenju, testiranju i preboljenju bolesti COVID-19 predstavljala je izazove u pogledu zaštite podataka, kao što su istaknule institucije za zaštitu podataka i organizacije civilnog društva u većini država članica. Unatoč nedavnoj sudskoj praksi ESLJP-a o masovnom nadzoru i sudskoj praksi Suda EU-a o zadržavanju podataka, države članice nastavile su podnositi zakonodavne prijedloge usmjerene na jačanje nadzora i zadržavanja podataka, bez uključivanja dostatnih mjera zaštite temeljnih prava. Iako su zaštita zdravlja i sigurnosti pojedinaca legitimni ciljevi, stručnjaci su istaknuli potrebu za provođenjem odgovarajućih ispitivanja nužnosti i proporcionalnosti da bi se osiguralo da nijedna mjera ne dovede do kršenja prava na privatnost i zaštitu podataka ili drugih temeljnih prava.

MIŠLJENJE FRA-e 7.3.

Institucije EU-a i države članice trebale bi osigurati da se, bez obzira na to radi li se o hitnim situacijama, svim novim pravnim inicijativama predloženima za poticanje sigurnosti pojedinaca poštuju temeljna prava. Konkretno, pravnim mjerama donesenima radi suzbijanja pandemije bolesti COVID-19 ili poticanja sigurnosti od nacionalnih prijetnji trebalo bi osigurati provedbu odgovarajućih zaštitnih mjera za zaštitu prava na zaštitu podataka i privatnosti. Takve bi mjere trebale biti propisane zakonom, nužne i razmjerne u demokratskom društvu. Redovita provjera tih mjera trebala bi biti osigurana neovisnim mehanizmima nadzora. Pojedinci bi se trebali moći žaliti na takve mjere i imati pristup učinkovitim pravnim lijekovima.

8

PRAVA DJETETA

U 2021. pandemija bolesti COVID-19 uzrokovana koronavirusom iz 2019. i dalje je predstavljala izazov za prava djece. U ožujku 2021. Europska komisija prvi je put donijela strategiju EU-a o pravima djeteta usmjerenu na šest tematskih područja, među kojima su: društveno-gospodarska uključenost, zdravlje i obrazovanje djece, promicanje sudjelovanja djece i borba protiv nasilja nad djecom. Strategija je nadopunjena europskim jamstvom za djecu, koje predstavlja još jednu važnu prekretnicu u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti djece.

Broj djece koja traže azil znatno se povećao, dok je nestabilno stanje na granicama predstavljalo ozbiljne izazove. Pritvaranje djece migranata nastavljeno je u nekoliko država članica, među ostalim, u slučajevima u kojima dob osobe još nije utvrđena. Izazovi u provedbi Direktive o postupovnim jamstvima nastavili su se u nekoliko država članica, dok su međunarodna nadzorna tijela izrazila zabrinutost zbog uvjeta pritvora djece koja su u sukobu sa zakonom.

MIŠLJENJE FRA-e 8.1.

Europska komisija mogla bi razmotriti pružanje ciljane podrške i smjernica državama članicama za provedbu europskog jamstva za djecu i strategije EU-a o pravima djeteta. To bi moglo uključivati olakšavanje razmjene dobre prakse u pogledu provedbe i praćenja.

Države članice trebale bi osigurati da su za njihove nacionalne akcijske planove za provedbu europskog jamstva za djecu i strategije EU-a o pravima djeteta predviđena dostatna sredstva i da su usmjereni na najugroženiju djecu, posebno s obzirom na posljedice pandemije bolesti COVID-19.

Europska komisija i države članice trebale bi nastaviti procjenjivati utjecaj pandemije na mentalno zdravlje djece i uspostaviti mjere za suzbijanje daljnjih negativnih posljedica.

Pandemija bolesti COVID-19 nastavila je utjecati na niz prava djece zaštićenih Poveljom EU-a o temeljnim pravima (Povelja), kao što su pravo na obrazovanje (članak 14.) te na zaštitu i skrb potrebnu za njihovu dobrobit (članak 24.). Prema najnovijim statističkim podacima Eurostata udio djece koja žive u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti u 27 država članica EU-a u 2020. porastao je s 22,2 %, koliko je iznosio u 2019., na 24,2 %.

Vijeće Europske unije donijelo je 2021. europsko jamstvo za djecu, program za suzbijanje i borbu protiv siromaštva djece i osiguravanje pristupa osnovnim uslugama za svu djecu, uključujući djecu u ranjivim skupinama. Mnogi dionici i civilno društvo pozdravili su jamstvo. Države članice morat će ga pretvoriti u nacionalne akcijske planove tijekom 2022.

Europska komisija donijela je prvu strategiju EU-a o pravima djeteta. U njoj je definiran niz mjera u područjima koja su također pogođena pandemijom bolesti COVID-19.

Države članice nastavile su 2021. pružati financijsku pomoć te socijalnu zaštitu i posebne obrazovne mjere da bi se negativne posljedice pandemije bolesti COVID-19 svele na najmanju moguću mjeru. Utjecaj pandemije na mentalno zdravlje djece izaziva zabrinutost, iako njegov opseg još nije u potpunosti poznat.

U 2021. broj djece i djece bez pratnje koja su podnijela zahtjev za azil znatno se povećao, s manje od 130 000, koliko je iznosio u 2020., na gotovo 167 000 u 2021. Djeca migranti imaju pravo na zaštitu u skladu s Konvencijom UN-a o pravima djeteta, Europskom konvencijom o ljudskim pravima, Poveljom i zakonodavstvom EU-a, kao što je Direktiva o uvjetima prihvata. Međutim, djeca migranti u nekim su državama članicama i na granicama EU-a često bila suočena s alarmantnim uvjetima.

Nepuštanje prelaska granice i nasilje u najmanje sedam država članica EU-a također su utjecali na djecu koja putuju sa svojim obiteljima i djecu bez pratnje. Organizacije UN-a, civilno društvo i Vijeće Europe snažno su osudili takve situacije.

Pritvaranje djece koja putuju s obiteljima i djece bez pratnje i dalje se provodi u nekoliko država članica, među ostalim, tijekom postupka procjene dobi. Pritvaranje djece trebalo bi se koristiti samo kao iznimna krajnja mjera, u skladu s pravom EU-a. U Strategiji EU-a o pravima djeteta, donesenoj u ožujku 2021., predlaže se nekoliko mjera, uključujući osmišljavanje alternativa pritvaranju djece migranata.

MIŠLJENJE FRA-e 8.2.

Države članice EU-a trebale bi osigurati odgovarajuće uvjete prihvata djeci koja putuju s obiteljima, kao i djeci bez pratnje. Europska komisija trebala bi pružiti podršku državama članicama u razvoju alternativa pritvaranju kao jedne od mjera utvrđenih u Strategiji EU-a o pravima djeteta.

MIŠLJENJE FRA-e 8.3.

Države članice EU-a trebale bi razmotriti uporabu alternativa pritvaranju djece koja su osumnjičeni ili optuženi u nastojanjima da provedu direktivu EU-a o postupovnim jamstvima i drugo međunarodno i nacionalno pravo. Navode o neodgovarajućim uvjetima ili postupanju prema djeci lišenoj slobode trebalo bi u potpunosti istražiti i ispraviti. Države članice trebale bi osigurati da stručnjaci koji rade s djecom u kaznenopravnom sustavu sudjeluju u obuci o pravima djece u kontaktu sa zakonom i djece lišene slobode.

Člankom 48. Povelje jamče se važne zaštitne mjere za pretpostavku nedužnosti i pravo na obranu. Člankom 24. Povelje utvrđeno je da primarni cilj mora biti zaštita interesa djeteta.

Direktivom o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima (2016/800/EU) utvrđuje se niz ograničenja za oduzimanje slobode djetetu koje je u sukobu sa zakonom te se utvrđuju minimalni uvjeti za postupanje s djecom, kao što su pristup zdravstvenoj skrbi, fizičkom i psihičkom razvoju, obrazovanju i redovnoj tjelovježbi te njihovo pravo na obiteljski život. Poveljom se zabranjuje svaki oblik mučenja, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (članak 4.). Međutim, nekoliko međunarodnih nadzornih tijela u 2021. istaknulo je neprimjereno postupanje prema djeci lišenoj slobode u nekim državama članicama.

Pravne reforme za uključivanje Direktive o postupovnim jamstvima u nacionalno zakonodavstvo, koje su trebale biti dovršene u lipnju 2019., i dalje su se provodile u 2021. Postupci zbog povrede prava pokrenuti 2019. protiv sedam država članica i dalje su otvoreni. Nekoliko država članica u 2021. započelo je s izmjenama svojih zakona o kaznenom pravosuđu, pri čemu je snažan naglasak stavljen na alternative pritvoru i uspostavu specijaliziranih sudova za maloljetnike.

9

PRISTUP PRAVOSUĐU

Ovo se poglavlje bavi dvjema širokim temama: pravima žrtava u pogledu određenih kategorija žrtava i neovisnosti pravosuđa. Potonje je osobito važno u pogledu vladavine prava.

EU je 2021. dodatno ojačao prava žrtava. U okviru platforme za prava žrtava Europska komisija nastavila je raspravljati o tome kako se Direktiva o pravima žrtava odnosi na različite kategorije žrtava. Države članice donijele su nove pravne i/ili političke mjere za jačanje općih prava svih žrtava kaznenih djela, a posebno žena kao žrtava rodno uvjetovanog nasilja.

U međuvremenu se produbila zabrinutost u pogledu poštovanja vladavine prava, posebno neovisnosti pravosuđa. U nekoliko država članica EU-a i dalje su postojale manjkavosti. Na snagu je stupio mehanizam za uvjetovanje raspodjele sredstava EU-a, a postupno se uspostavljaju mjere za kažnjavanje kršenja vladavine prava.

Člancima 8. i 9. Direktive o pravima žrtava svakoj se žrtvi kaznenog djela daje pravo na odgovarajuće službe za podršku. U skladu s tim, kaznenopravni sustavi država članica obvezni su osigurati dostupnost dostatnih službi za podršku koje ispunjavaju utvrđene standarde uspješnosti.

Kako proizlazi iz dokaza prikupljenih u okviru istraživanja Agencije Europske unije za temeljna prava iz 2021., mreža postojećih organizacija za podršku u mnogim državama članicama i dalje je nesustavna i nepotpuna, a policija često ima poteškoća s procjenom toga koje su organizacije za podršku dostupne i najprikladnije za pojedinačne žrtve. Na primjer, zbog te situacije neke države članice raspolažu opsežnim resursima za žrtve trgovine ljudima ili žene koje su žrtve obiteljskog ili seksualnog nasilja, dok druge žrtve, kao što su žrtve rasističkog, homofobnog ili situacijskog nasilja ili kaznenih djela u vezi s imovinom, imaju ograničenu podršku.

Osim toga, prema istraživanju Agencije Europske unije za temeljna prava za 2021. vrlo mali broj država članica ima registar akreditiranih službi za podršku žrtvama. Takav bi registar policiji i tijelima kaznenog pravosuđa olakšao odlučivanje o tome kojim se službama mogu obratiti u svrhu pružanja podrške žrtvama koja ispunjava određene standarde.

MIŠLJENJE FRA-e 9.1.

U skladu s Direktivom o pravima žrtava, države članice EU-a trebale bi osigurati da sve žrtve kaznenih djela, neovisno o vrsti kaznenog djela, imaju pristup organizaciji koja pruža usluge podrške. Pružanje usluga podrške žrtvama trebalo bi se temeljiti na standardima kvalitete, na primjer, u postupku certifikacije ili akreditacije kojima se osigurava da pružene usluge podrške ispunjavaju utvrđene standarde uspješnosti.

MIŠLJENJE FRA-e 9.2.

Države članice EU-a trebale bi uspostaviti čvrstu pravnu osnovu za hitne naloge za udaljavanje koje policija izdaje bez traženja pristanka ili zahtjeva žrtve, u skladu s Istanbulskom konvencijom. Osim toga, države članice trebale bi osigurati da tijela za izvršavanje zakonodavstva doista izdaju takve naloge za udaljavanje u svim odgovarajućim slučajevima, da se strogo prati poštovanje li počinitelji te naloge i da se nepoštovanje odlučno sankcionira.

U skladu s člancima 50. i 52. Istanbulske konvencije, države članice koje su ratificirale Konvenciju dužne su osigurati da policija može i da je voljna pružiti neposrednu i pouzdanu zaštitu žrtvama izdavanjem hitnih naloga za udaljavanje. Međutim, prema podacima FRA-e prikupljenima 2021., hitni nalozi za udaljavanje i dalje ne postoje u pravnim sustavima nekih država članica, dok ih drugima policija nevoljko upotrebljava. U nekim državama članicama hitni nalozi se izdaju, ali ne poduzima se dovoljno da bi se osiguralo da ih nasilni prijestupnici poštuju.

MIŠLJENJE FRA-e 9.3.

Države članice EU-a moraju osigurati neovisnost i nepristranost svojih pravosudnih tijela kako bi zajamčile da se u predmetima relevantnima za pravo EU-a odlučuje u skladu s vladavinom prava i temeljnim pravima, uključujući članak 47. Povelje. Konkretno, države članice EU-a trebale bi osigurati da sucima i tužiteljima ne prijete stegovni postupak zbog načina na koji obavljaju svoje sudske funkcije.

Neovisno sudstvo temelj je vladavine prava i pristupa pravosuđu (članak 19. Ugovora o Europskoj uniji, članak 67. stavak 4. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i članak 47. Povelje EU-a o temeljnim pravima). Tu neovisnost mogu ugroziti ne samo vanjski subjekti, kao što su vlada ili mediji, nego i unutarnji mehanizmi nefleksibilne pravosudne uprave koja vrši pritisak na tužitelje ili suce, kao što je navedeno u presudama Suda EU-a iz 2021. u predmetima koji se odnose na sudove u Poljskoj i Mađarskoj.

Ta je opasnost posebno povezana s mjerama stegovnog nadzora. Ako se takve mjere uopće primjenjuju protiv sudaca i državnih odvjetnika, mora se strogo paziti da im se pritom ne ometa izvršavanje pravosudnih funkcija.

10

NAPREDAK U PROVEDBI KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM

Europska komisija pokrenula je novu strategiju EU-a za osobe s invaliditetom za razdoblje 2021. 2030. Uredba o zajedničkim odredbama službeno je donesena i njome su uvedeni strogi kriteriji da bi se osiguralo da financiranje sredstvima EU-a bude u skladu s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Ojačana su prava putnika u željezničkom prometu za osobe s invaliditetom. Izvješće Europskog parlamenta o iskustvima stečenim iz predstavi o pravima osoba s invaliditetom ukazalo je na područja u kojima su potrebna poboljšanja i u Uniji i u državama članicama.

Pandemija bolesti COVID-19 uzrokovana koronavirusom iz 2019. dovela je do viših stopa smrtnosti i bolesti među osobama s invaliditetom. Izvješća o lošem postupanju potaknula su sve više poziva na hitnu deinstitucionalizaciju. Odlukom Europskog odbora za socijalna prava o segregiranom obrazovanju za djecu s teškoćama u razvoju istaknuta je potreba za potpuno uključivim obrazovanjem u osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju.

Države članice poduzele su daljnje korake prema provedbi novog Europskog akta o pristupačnosti. Provedba Konvencije izvan područja primjene postojećih direktiva EU-a i dalje je neujednačena. Sve države članice sada imaju nacionalno tijelo za praćenje provedbe Konvencije.

Člankom 19. Konvencije i Strategijom EU-a za osobe s invaliditetom za razdoblje 2021.–2030. propisuje se deinstitucionalizacija osoba s invaliditetom. Provedbom strategije za osobe s invaliditetom povećat će se potreba za dovršetkom procesa deinstitucionalizacije u EU-u. Tom će se postupku pridonijeti smjernicama Komisije za države članice u pogledu poboljšanja samostalnog života i uključenosti u zajednicu, čije je objavljivanje predviđeno za 2023.

MIŠLJENJE FRA-e 10.1.

EU i njegove države članice trebali bi hitno ubrzati napore za deinstitucionalizaciju, među ostalim, odgovarajućom uporabom i praćenjem sredstava EU-a da bi se osiguralo da osobe s invaliditetom mogu živjeti neovisno i biti uključene u zajednicu. To je posebno važno da bi se spriječila daljnja kršenja prava osoba s invaliditetom u budućim pandemijama ili drugim izvanrednim situacijama sa sličnim posljedicama.

Novom Uredbom o zajedničkim odredbama (2021/1060), donesenom 2021., utvrđuju se uvjeti i postupci za osam fondova EU-a. Njome je financiranje izričito povezano s usklađenošću s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Uredbom se od država članica traži da uspostave mehanizme kojima se osigurava da se politika, zakonodavstvo i standardi u pogledu pristupačnosti na odgovarajući način odražavaju u pripremi i provedbi programâ. Njome se također propisuje uključivanje organizacija osoba s invaliditetom tijekom čitavog ciklusa financiranja te provedba i primjena Konvencije kao „uvjet koji omogućuje provedbu“ za korištenje sredstava EU-a.

Stoga je Uredba o zajedničkim odredbama važno sredstvo kojim se osigurava da se sredstva EU-a ne upotrebljavaju za učvršćivanje ili proširenje institucionaliziranog smještaja (na primjer, sufinanciranjem obnove takvih institucija). Njome se nastoji osigurati da sredstva umjesto toga pridonose postupku deinstitucionalizacije (na primjer, sufinanciranjem novih struktura i usluga kojima se omogućuju podržani oblici života u zajednici).

Pandemija bolesti COVID-19 naglasila je hitnu potrebu za deinstitucionalizacijom. Osobe s invaliditetom zbog pandemije su izložene većem fizičkom riziku. Također se suočavaju s velikim rizicima za svoju mentalnu dobrobit, posebno kada su u institucionaliziranom okruženju, zbog većeg rizika od društvene izolacije.

Člankom 33. stavkom 2. Konvencije od svih se država članica EU-a traži uspostava neovisnog tijela za praćenje. To su učinile sve države članice EU-a i Unija, što 2021. čini godinom u kojoj je ta ključna prekretnica u praćenju Konvencije u potpunosti ostvarena.

Međutim, kako je navedeno u ovom izvješću i u prethodnim izdanjima izvješća o temeljnim pravima, i dalje postoje izazovi u radu tih tijela, uključujući nedostatno financiranje, objekte i ljudske resurse. Istodobno, pandemija nas je podsjetila na potrebu za razvojem svijesti o pravima osoba s invaliditetom, što je temeljna funkcija takvih tijela. Konačno, uloga predviđena Uredbom o zajedničkim odredbama za nacionalna tijela, uključujući praćenje usklađenosti različitih faza dodjele sredstava EU-a s Konvencijom, zahtijevat će dodatna sredstva za ta tijela.

MIŠLJENJE FRA-e 10.2.

Države članice EU-a trebale bi osigurati dodjelu dostatnih ljudskih i financijskih resursa tijelima koja imenuju kao tijela za praćenje iz članka 33. stavka 2. Trebale bi nastojati ostvariti bliska partnerstva s tim tijelima u osmišljavanju, praćenju i provedbi relevantnih politika i sredstava EU-a. Također bi trebale osigurati da ta tijela raspoložu svim resursima za djelotvorno i učinkovito ispunjavanje svojih zadaća, posebno u ciklusima politika i financiranja EU-a.

MIŠLJENJE FRA-e 10.3.

Države članice EU-a trebale bi ubrzati provedbu Direktive o pristupačnosti interneta i Europskog akta o pristupačnosti te bi trebale nastojati osigurati pristupačnost u područjima koja još nisu usklađena zakonodavstvom EU-a kako bi osobe s invaliditetom mogle u potpunosti sudjelovati u svim aspektima života i imati pristup, na ravnopravnoj osnovi s drugima, objektima i uslugama otvorenima ili namijenjenima javnosti.

Člankom 9. Konvencije od država stranaka Konvencije traži se da osobama s invaliditetom osiguraju pristup, na ravnopravnoj osnovi s drugima, fizičkom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikaciji, uključujući informacijsku i komunikacijsku tehnologiju i sustave, te ostalim objektima i uslugama otvorenima ili namijenjenima javnosti, kako u urbanim, tako i u ruralnim područjima.

Pandemija je ukazala na nedostatke u pružanju informacija osobama s invaliditetom. Unatoč donošenju Direktive o pristupačnosti interneta, mnoge javne internetske stranice još uvijek treba poboljšati, a provedba Europskog akta o pristupačnosti još je uvijek u ranoj fazi. Izazovi u pogledu pristupačnosti i dalje postoje u područjima kao što su izborna okruženje, sudovi i promet.

Godina 2021. donijela je i napredovanja i nazadovanja u pogledu zaštite temeljnih prava. U FRA-inu „Izvešću o temeljnim pravima 2022.“ daje se pregled važnih novih kretanja EU-a u razdoblju od siječnja do prosinca 2021. i iznose FRA-ina mišljenja o njima. U izvješću se ističu postignuća, ali i područja koja još izazivaju zabrinutost te se daje uvid u glavna pitanja koja su predmet rasprava o temeljnim pravima u cijelom EU-u.

Ovogodišnji fokus usmjeren je na socijalna prava i ravnopravnost u svjetlu oporavka od pandemije bolesti COVID-19. U ostalim poglavljima raspravlja se o Povelji EU-a o temeljnim pravima, ravnopravnosti i nediskriminaciji, rasizmu, ksenofobiji i sličnim oblicima nesnošljivosti, integraciji Roma, azilu i migracijama, informacijskom društvu, privatnosti i zaštiti podataka, pravima djeteta, pristupu pravosuđu te napretku u provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.

PROMICANJE I ZAŠTITA VAŠIH TEMELJNIH PRAVA DILJEM EU-a —

Publikacija *Fundamental Rights Report 2022* („Izvešće o temeljnim pravima 2022.”) koju je objavila FRA u cijelosti je dostupna na poveznici <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/fundamental-rights-report-2022>

Pogledajte i povezane publikacije FRA-e:

- FRA (2022.), *Izvešće o temeljnim pravima 2022. – Mišljenja FRA-e*, Luxembourg, Ured za publikacije, <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/fundamental-rights-report-2022-fra-opinions> (dostupno na sva 24 službena jezika EU-a)
- FRA (2022.), *Social rights and equality in light of the recovery from the Covid-19 pandemic* (Socijalna prava i ravnopravnost u svjetlu oporavka od pandemije bolesti COVID-19), Luxembourg, Ured za publikacije, <https://fra.europa.eu/en/publication/2022/social-rights-equality-recovery-covid-19> (dostupno na engleskom i francuskom jeziku)

Prethodna godišnja izvješća FRA-e o izazovima i ostvarenjima u području temeljnih prava u Europskoj uniji dostupna su na [internetskoj stranici](#) Agencije (na engleskom, francuskom i njemačkom jeziku).

DODATNE INFORMACIJE

FRA – AGENCIJA EUROPSKE UNIJE ZA TEMELJNA PRAVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Beč – Austrija

Tel. +43 1580300 – Faks +43 158030699

fra.europa.eu

facebook.com/fundamentalrights

linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency

twitter.com/EURightsAgency

Ured za publikacije
Europske unije